
MONOGRAFIE PRAWNICZE

FAŁSZERSTWA
DZIEŁ SZTUKI
ASPEKTY PRAWNE
I KRYMINALISTYCZNE

DARIUSZ WILK

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

DARIUSZ WILK • FAŁSZERSTWA DZIEŁ SZTUKI
ASPEKTY PRAWNE I KRYMINALISTYCZNE

Polecamy nasze publikacje w serii Monografie Prawnicze:

M. Czerwińska, P. Czarnecki (red.)

KATALOG DOWODÓW W POSTĘPOWANIU KARNYM

J. Skorupka, A. Drozd (red.)

**NOWE SPOJRZENIE NA MODEL ZAKAZÓW DOWODOWYCH
W PROCESIE KARNYM**

E. Cora

Zatrzymanie osoby w polskim procesie karnym

E. Hryniewicz-Lach

KARA KRYMINALNA W ŚWIELE KONSTYTUCJI RP

J. Konikowska-Kuczyńska

**WYKONYWANIE KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI
W SYSTEMIE TERAPEUTYCZNYM WOBEC SKAZANYCH
UZALEŻNIONYCH OD ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH
LUB SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH**

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

[Kup książkę](#)

FAŁSZERSTWA
DZIEŁ SZTUKI
ASPEKTY PRAWNE
I KRYMINALISTYCZNE

DARIUSZ WILK

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2015

[Kup książkę](#)

Wydawca: Natalia Adamczyk

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2015**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: TimPrint, Warszawa
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-7903-6

ISBN e-book 978-83-255-7904-3

[Kup książkę](#)

Spis treści

Wstęp	XI
Wykaz skrótów	XV
Wykaz źródeł prawa	XXI
Wykaz literatury	XXV
Wykaz orzecznictwa	XLI
Rozdział 1. Podstawowe pojęcia	1
1.1. Pojęcia zabytku, dobra kultury i dzieła sztuki	1
1.1.1. Zabytek	2
1.1.2. Dobro kultury	4
1.1.3. Dzieło sztuki	6
1.1.4. Relacje pojęć	9
1.2. Pojęcia oryginału, kopii, falsyfikatu i fałszerstwa	10
1.2.1. Oryginał	10
1.2.2. Replika, kopia i reprodukcja	12
1.2.3. Falsyfikat	13
1.2.4. Fałszerstwo	15
1.3. Podsumowanie	18
Rozdział 2. Fałszerstwa na rynku sztuki	19
2.1. Rynek sztuki	19
2.2. Zagrożenia dzieł sztuki	21
2.3. Stan przestępczości skierowanej przeciwko dziełom sztuki	24
2.4. Falsyfikaty na polskim rynku sztuki	28
2.5. Podsumowanie	31
Rozdział 3. Zwalczanie i przeciwdziałanie fałszerstwom dzieł sztuki	
w Polsce – stan prawny	33
3.1. Odpowiedzialność karna za fałszerstwo dzieł sztuki	34
3.1.1. Fałszerstwo dzieł sztuki w świetle art. 109a i 109b ZabytkiU	34
3.1.1.1. Fałszerstwo osobiste (materialne) (art. 109a ZabytkiU)	35
3.1.1.2. Fałszerstwo przez zbycie falsyfikatu (art. 109b ZabytkiU)..	40

3.1.2. Fałszerstwo dzieł sztuki jako przestępstwo oszustwa (art. 286 § 1 i art. 294 KK)	43
3.1.3. Fałszerstwo dzieł sztuki jako fałszerstwo dokumentu (art. 270 § 1 KK)	51
3.1.4. Fałszerstwo sygnatury jako fałszerstwo znaku identyfikacyjnego towaru (art. 306 KK)	55
3.1.5. Fałszerstwo dzieł sztuki a naruszenie praw autorskich (art. 115 PrAut)	56
3.1.5.1. Utwór w rozumieniu prawa autorskiego	56
3.1.5.2. Autorskie prawa osobiste i majątkowe	59
3.1.5.3. Przywłaszczenie autorstwa albo wprowadzenie w błąd co do autorstwa („plagiat”; art. 115 ust. 1 PrAut)	62
3.1.5.4. Rozpowszechnianie cudzego utworu bez podania nazwiska lub pseudonimu (art. 115 ust. 2 PrAut)	64
3.1.5.5. Inne naruszenia cudzych praw autorskich (art. 115 ust. 3 PrAut)	65
3.1.6. Fałszerstwo sygnatury jako podrobienie znaku towarowego (art. 305 PrWiPrzem)	66
3.1.7. Fałszerstwa sygnatury i dzieł sztuki jako czyny nieuczciwej konkurencji (art. 24 i 25 ZNKU)	69
3.1.7.1. Fałszerstwo sygnatury jako czyn nieuczciwej konkurencji (art. 25 ZNKU)	71
3.1.7.2. Kopiowanie dzieł sztuki jako czyn nieuczciwej konkurencji (art. 24 ZNKU)	72
3.1.8. Usunięcie sygnatury oraz przeznaczenie do sprzedaży obiektu z usuniętą lub niewłaściwą sygnaturą jako wykroczenia z art. 136 KW	75
3.1.9. Podsumowanie i propozycje <i>de lege ferenda</i>	76
3.2. Podstawowe źródła i czynności dowodowe w sprawach dotyczących fałszerstw dzieł sztuki	77
3.3. Podmioty zaangażowane w zwalczanie i przeciwdziałanie fałszerstwom dzieł sztuki	81
3.3.1. Muzea oraz muzealnicy	81
3.3.1.1. Opinie muzealników oraz praktyki stosowane w polskich muzeach związane z fałszyfikatami	89
3.3.2. Organy ochrony zabytków i instytucje wyspecjalizowane w ochronie zabytków	105
3.3.3. Pośrednicy w obrocie dziełami sztuki i kolekcjonerzy	110
3.3.4. Ekspertcy w zakresie określania autentyczności dzieł sztuki	116
3.3.4.1. Rzecznicy MKiDN w zakresie opieki nad zabytkami	118
3.3.4.2. Muzealnicy	124
3.3.4.3. Konserwatorzy dzieł sztuki	129

3.3.4.4. Wiarygodność opinii eksperta i jej ocena przez osobę zamawiającą	138
3.3.4.5. Propozycje uregulowania działalności ekspertów na rynku sztuki	141
3.3.5. Służby mundurowe w wykrywaniu i dowodzeniu fałszerstw	144
3.3.5.1. Policja	144
3.3.5.2. Służba Celna	149
3.3.5.3. Straż Graniczna	150
3.3.5.4. Podstawowe zadania służb mundurowych	152
3.3.6. Biegli w procesie karnym	159
3.3.6.1. Biegły sądowy	160
3.3.6.2. Biegli sądowi z wiadomościami specjalnymi w zakresie zabytków lub dzieł sztuki	162
3.3.6.3. Biegły <i>ad hoc</i>	165
3.3.6.4. Instytucje naukowe lub specjalistyczne	166
3.3.6.5. Obowiązki i prawa biegłego	166
3.3.6.6. Kontrola opinii biegłego	169
3.3.6.7. Odpowiedzialność karna biegłego	170
3.3.6.8. Biegły jako konsultant organu procesowego	172
3.3.6.9. Wykorzystanie „opinii” prywatnej w procesie karnym jako źródła dowodowego nt. autentyczności dzieła sztuki .	173
3.3.7. Prokuratura i sądownictwo	175
3.3.8. Podsumowanie	176
3.4. Sankcje karne a fałszerstwo dzieł sztuki	177
Rozdział 4. Zwalczanie fałszerstw dzieł sztuki w Polsce w latach 2006–2013 w świetle badań empirycznych	183
4.1. Uwagi ogólne	184
4.2. Kwalifikacja prawna czynu	186
4.3. Ogólny przebieg postępowań przygotowawczych	189
4.4. Procesowe czynności dowodowe	191
4.4.1. Oględziny rzeczy	191
4.4.2. Opinia biegłego	192
4.4.3. Przysłuchanie	198
4.4.4. Inne środki dowodowe	200
4.5. Współpraca organów procesowych z innymi podmiotami	201
4.6. „Ekspertyzy” pozasądowe (prywatne)	202
4.7. Czynności dowodowe a ustalenie autentyczności obiektów kwestionowanych	205
4.8. Sposób zakończenia postępowań	207
4.9. Problemy z udowadnianiem znamion strony podmiotowej	208

4.10. Postanowienia w przedmiocie dowodów rzeczowych	211
4.11. Podsumowanie i propozycje <i>de lege ferenda</i>	215
Rozdział 5. Odpowiedzialność karna za fałszerstwo dzieł sztuki i status biegłego w ujęciu prawnoporównawczym	219
5.1. Republika Federalna Niemiec	220
5.1.1. Ochrona zabytków w RFN	220
5.1.1.1. Ochrona praw autorskich w RFN	222
5.1.2. Odpowiedzialność karna za fałszerstwo	224
5.1.3. Biegły w niemieckim procesie karnym	227
5.1.3.1. Biegli publicznie mianowani i zaprzysiężeni	229
5.1.3.2. Biegli publicznie mianowani i zaprzysiężeni w zakresie sztuki	230
5.1.3.3. Zadania i obowiązki biegłego	230
5.1.3.4. Ocena opinii biegłego	233
5.1.3.5. „Biegły” prywatny w niemieckim procesie karnym	233
5.1.3.6. Odpowiedzialność karna biegłych w RFN	235
5.2. Republika Francuska	237
5.2.1. Ochrona dziedzictwa we Francji	237
5.2.1.1. Powszechny (generalny) inwentarz dziedzictwa kulturowego	238
5.2.1.2. Rynek sztuki we Francji	239
5.2.1.3. Ochrona praw autorskich	241
5.2.1.4. Inne regulacje związane z ochroną dóbr kultury	243
5.2.2. Odpowiedzialność karna za fałszerstwo dóbr kultury we Francji ..	244
5.2.3. Biegły we francuskim procesie karnym	247
5.2.3.1. Biegli sądowi w zakresie dzieł sztuki i kolekcji	249
5.2.3.2. Powołanie biegłego	252
5.2.3.3. Obowiązki biegłego	252
5.2.3.4. Uprawnienia biegłego	254
5.2.3.5. Uprawnienia stron w stosunku do opinii biegłego	255
5.2.3.6. Weryfikacja opinii biegłego na rozprawie	256
5.2.3.7. „Opinia” prywatna we francuskim procesie karnym	257
5.2.3.8. Odpowiedzialność karna biegłego	258
5.3. Republika Włoska	259
5.3.1. Ochrona dóbr kultury we Włoszech	259
5.3.2. Obrót dobrami kultury we Włoszech	262
5.3.3. Odpowiedzialność karna za fałszerstwo dzieł sztuki	266
5.3.4. Biegły we włoskim procesie karnym	268
5.3.4.1. Biegli wpisani na listy sądów powszechnych	268
5.3.4.2. Biegli w zakresie dóbr kultury	270

5.3.4.3. Prawa i obowiązki biegłego	271
5.3.4.4. Ocena opinii biegłego	273
5.3.4.5. Dopuszczalność dowodu prywatnego we włoskim procesie karnym	273
5.3.4.6. Konsultanci powoływani przez strony postępowania	274
5.3.4.7. Odpowiedzialność karna biegłego	276
5.4. Podsumowanie	276
Rozdział 6. Kryminalistyczne metody identyfikacji falsyfikatów dzieł sztuki	283
6.1. Model kompleksowej ekspertyzy w celu określenia autentyczności dzieł sztuki	283
6.2. Badania wstępne	285
6.3. Badania zaawansowane	288
6.3.1. Badania historyczno-stylistyczne	289
6.3.2. Badania kryminalistyczne	289
6.4. Metody fizykochemiczne w ocenie autentyczności dzieł sztuki	290
6.4.1. Badania obrazów malarstwa sztalugowego metodami fizykochemicznymi	291
6.4.1.1. Budowa obrazu	292
6.4.1.2. Fizykochemiczne metody badań pigmentów	293
6.4.1.3. Metody badań spoiw oraz werniksów	304
6.4.1.4. Metody badania oznak starości oraz określanie wieku obrazów	305
6.4.2. Metody fizykochemiczne w badaniach rysunków, grafik i dokumentów historycznych	307
6.4.3. Badania autentyczności rzeźb metodami fizykochemicznymi	310
6.4.4. Metody fizykochemiczne w badaniach obiektów zabytkowych wykonanych ze szkła	312
6.4.5. Ograniczenia metod fizykochemicznych	313
6.4.6. Ścieżki rozwoju metod fizykochemicznych do badań obiektów zabytkowych	316
6.5. Kryminalistyczne badania pisma ręcznego	319
6.6. Mechanoskopia	323
6.7. Daktyloskopia	326
6.8. Antropologia kryminalistyczna	328
6.9. Analiza DNA	330
6.10. Podsumowanie	331
Rozdział 7. Wnioski	333
Indeks rzeczowy	345

Wstęp

Dziedzictwo narodowe jest źródłem tożsamości każdego narodu i nie ulega wątpliwości, że jest dla niego fundamentalne i kluczowe. Rangę dziedzictwa narodowego potwierdza art. 5 Konstytucji RP, zgodnie z którym strzeżenie dziedzictwa narodowego uznano za podstawowe zadanie państwa. Dzieła sztuki są bardzo ważnym elementem dziedzictwa narodowego i dlatego powinny być otaczane szczególną troską i opieką. Wymóg ochrony dzieł sztuki i opieki nad nimi wynika nie tylko z etyki oraz poszanowania historii, ale również z obowiązujących norm prawnych. Formalny obowiązek ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zgodnie z art. 4 i 5 ZabytkiU dotyczy odpowiednio organów administracji publicznej oraz ich właścicieli lub posiadaczy¹.

Falsyfikaty towarzyszą oryginalnym dziełom sztuki w zasadzie od chwili pojawienia się sztuki i kolekcjonerstwa. Problem ten jest nadal aktualny i poważny, ponieważ współcześnie fałszerze wprowadzają na rynek sztuki znaczną liczbę falsyfikatów, co może skutkować wielomilionowymi stratami w majątkach nabywców. Z ustalaniem rzeczywistego statusu dzieł sztuki są ściśle związani eksperci. Pobieżne zbadanie dzieła sztuki może prowadzić do pomyłek w ocenie ich autentyczności. Dlatego też jedynie dokładne i wszechstronne badania pozwalają na określenie pochodzenia dzieła. Biorąc pod uwagę powyższe, fałszerstwa dzieł sztuki można ocenić jako jedno z ważniejszych i trudniejszych do wyeliminowania zagrożeń rynku sztuki.

W ostatnich latach problematyka fałszerstw dzieł sztuki była stosunkowo dosyć często poruszana w publicystyce oraz artykułach popularno-naukowych, ponieważ historie działalności fałszerzy i wykrywanych falsyfikatów są często fascynujące, a czasami bulwersujące². Również na polskim rynku wydawniczym pojawiło się kilka ciekawych pozycji dotyczących fałszerstw dzieł sztuki³. Niemniej jednak przedmiotowa problematyka nie

---

¹ Opis systemu ochrony zabytków w Polsce można znaleźć w licznych komentarzach do ZabytkiU: K. Zeidler, Prawo ochrony; P. Antoniuk, M. Charka (red.), Ustawa o ochronie.

² Za najbardziej fascynującego fałszerza XX w. można uznać Hana van Meegerena – fałszerza podrabiającego J. Vermeera, szerzej: F. Wynne, To ja byłem; P. Słowiński, Fałszerz. Historie innych znanych fałszerzy dzieł sztuki zostały opisane w: F. Arnau, Sztuka fałszerzy; M. Magnusson, Słynne fałszerstwa; B. Innes, Fałszerstwa i oszustwa; J. Świeczyński, Grabieżcy kultury; tenże, Wskrzesiciele faraonów; J. Miziołek, M. Morka (red.), Falsyfikaty dzieł.

³ A. Szczekala, Fałszerstwa dzieł; R. Pasieczny (red.), Problematyka autentyczności; R. Spencer (red.), Ekspert kontra.

doczekała się kompleksowego ujęcia i wszechstronnej analizy prawnej i kryminalistycznej, obejmującej zarówno uregulowania prawa karnego materialnego, procesowego, prawa autorskiego i administracyjnego, jak i współczesne metody identyfikacji stosowane w kryminalistyce. Z tego też względu problematyka fałszerstw dzieł sztuki stała się tematem badań w Katedrze Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz tematem rozprawy doktorskiej autora niniejszej monografii.

W monografii przedstawiono wyniki badań, które objęły:

- 1) analizę aktualnego systemu zwalczania i przeciwdziałania przestępstwom polegającym na fałszowaniu dzieł sztuki oraz wprowadzaniu fałszyfikatów na rynek sztuki, a więc:
  - a) możliwych do przyjęcia kwalifikacji prawnych dla ww. czynów, m.in. z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, kodeksu karnego, ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych,
  - b) środków i źródeł dowodowych wykorzystywanych w procesie karnym,
  - c) ról, zadań, uprawnień i obowiązków poszczególnych podmiotów występujących na polskim rynku dzieł sztuki oraz w procesie karnym, ze szczególnym uwzględnieniem pozycji biegłego oraz eksperta,
  - d) kar i środków karnych;
- 2) analizę praktyki organów procesowych w zwalczaniu oraz przeciwdziałaniu fałszerstwom dzieł sztuki;
- 3) analizę prawnoporównawczą uregulowań obowiązujących w innych państwach Europy dotyczących zwalczania fałszerstw dzieł sztuki;
- 4) ocenę możliwości wykorzystania i efektywności metod kryminalistycznych w wykrywaniu oraz udowadnianiu fałszerstw dzieł sztuki.

Niniejsza monografia składa się z kilku integralnych części, które z jednej strony obejmują aspekty prawa karnego, autorskiego i administracyjnego, a z drugiej strony dotyczą kryminalistycznych metod identyfikacji. W monografii pominięto niezmiernie istotne aspekty prawa cywilnego, ponieważ wymagają odrębnego i dogłębnego potraktowania, co znacząco wykroczyłoby poza założone ramy badań.

W rozdziale 1 przedstawiono podstawowe pojęcia związane z problematyką fałszerstw dzieł sztuki, tj. definicje dzieła sztuki, zabytku, oryginału, kopii i fałszyfikatu. Pojęcia te są stosowane w dalszej części monografii.

Rozdział 2 zawiera opis fałszerstw dzieł sztuki w perspektywie rynku sztuki jako jednego z aspektów przestępczości skierowanej przeciwko dziełom sztuki. W rozdziale omówiono dane statystyczne Policji związane z przestępstwami przeciwko zabytkom.

Rozbudowany opis aktualnego stanu prawnego związanego ze zwalczaniem fałszerstw dzieł sztuki w Polsce przedstawiono w rozdziale 3. W rozważaniach uwzględniono zmiany wynikające z nowelizacji KPK, KK oraz KKW (ustawą z 27.9.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 oraz ustawą z 20.2.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 396). Badania objęły analizę formalno-dogmatyczną podstaw odpowiedzialności karnej możliwych do zastosowania w czynach polegających na fałszerstwach dzieł sztuki. W analizie wykorzystano aktualny dorobek doktryny oraz orzecznictwa. W głównej mierze skupiono się jednakże na aspektach procesowych, tj.

źródłach i środkach dowodowych oraz podmiotach zaangażowanych w zwalczanie fałszerstw dzieł sztuki. Za kluczowy podmiot w zwalczaniu fałszerstw uznano pracowników muzeów, czyli muzealników. Poprzez badania ankietowe poznano ich opinię i stosunek do fałszerstw dzieł sztuki oraz praktyki stosowane w polskich muzeach związane z ustalaniem autentyczności dzieł sztuki. W rozdziale omówiono także rolę antykwariuszy, marszandów i kolekcjonerów w obrocie dziełami sztuki oraz przeciwdziałaniu fałszerstwom. Szeroko poruszono problematykę ekspertów oraz biegłych, których wiadomości specjalne są niezbędne do określania rzeczywistego statusu dzieł sztuki. Wskazano propozycje rozwiązań prawnych i praktycznych z działalności ekspertów w zakresie oceny autentyczności dzieł sztuki. Zwrócono również uwagę na status biegłych, wykorzystanie ich opinii w procesie karnym oraz odpowiedzialność karną biegłych. Podjęto również problematykę tzw. „biegłych” prywatnych. W celu określenia zasobów eksperckich na polskim rynku dzieł sztuki przeprowadzono kwerendę list biegłych sądowych prowadzonych przez Prezesów Sądów Okręgowych oraz list rzeczoznawców MKiDN, ORKDS i SKZ. Przedstawiono ponadto podstawowe zadania służb mundurowych (Policji, Służby Celnej, Straży Granicznej), prokuratury oraz sądów w zwalczaniu fałszerstw dzieł sztuki. Rozdział zakończono syntetycznym opisem katalogu sankcji karnych możliwych do stosowania w przypadku skazania za fałszerstwo dzieł sztuki.

W rozdziale 4 przedstawiono wyniki badań empirycznych, tj. analiz akt prokuratorskich i sądowych (*ex post facto*) spraw dotyczących fałszerstw dzieł sztuki prowadzonych od 2006 do 2013 r. na terenie całej Polski. Badania miały na celu określenie aktualnych praktyk organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości i objęły:

- 1) identyfikację pierwszych źródeł informacji o zdarzeniu,
- 2) ocenę prawidłowości zastosowanych podstaw odpowiedzialności za zarzucane czyny,
- 3) krytyczną analizę czynności dowodowych, ze szczególnym uwzględnieniem kwalifikacji biegłych i zastosowanych metod badawczych w ekspertyzie,
- 4) określenie stosowanych kar i środków karnych.

Dwa kolejne rozdziały zawierają analizy, których celem jest znalezienie rozwiązań zwiększających skuteczność zwalczania i przeciwdziałania fałszerstwom dzieł sztuki w Polsce.

W rozdziale 5 przedstawiono analizy prawnoporównawcze obejmujące podstawy odpowiedzialności karnej za fałszerstwo dzieł sztuki oraz status biegłego jako podstawowego podmiotu w systemie zwalczania fałszerstw dzieł sztuki. Analizy przeprowadzono dla trzech kluczowych państw europejskich (Niemcy, Francja, Włochy). Rozdział kończy opis możliwych do zastosowania rozwiązań w polskim porządku prawnym.

Rozdział 6 zawiera wyniki analiz metod kryminalistycznych stosowanych lub potencjalnie możliwych do wykrywania falsyfikatów i potwierdzania autentyczności dzieł sztuki. W rozdziale przedstawiono model kompleksowej ekspertyzy dzieła sztuki uwzględniający metody badawcze opracowane w ramach różnych dziedzin nauki. Opis poszczególnych metod identyfikacji objął możliwości ich zastosowania, zalety, wady oraz podstawowe ograniczenia.

Monografię kończy rozdział 7, w którym zebrano wnioski z przeprowadzonych badań.

Monografia jest uaktualnioną wersją rozprawy doktorskiej, którą obroniłem w czerwcu 2014 r. na Wydziale Prawa i Administracji UJ w Krakowie. Pragnę podziękować wszyst-

kim osobom, które pomogły w przeprowadzeniu badań i pisaniu rozprawy. W szczególności dziękuję Promotorowi i mentorowi – Panu prof. dr. hab. *Józefowi Wójcikiewiczowi* za motywację i inspirację oraz wskazówki w trakcie pisania rozprawy. Składam podziękowania również recenzentom rozprawy – Panu prof. dr. hab. *Tadeuszowi Widlemu* oraz Panu dr. hab. *Piotrowi Doboszowi* za cenne uwagi krytyczne, które pozwoliły na zwiększenie poziomu merytorycznego rozprawy. Dziękuję również pracownikom Prokuratury oraz sądów rejonowych i okręgowych za udostępnienie do wglądu akt postępowań karnych na potrzeby badań empirycznych. Szczególne wyrazy wdzięczności kieruję do moich bliskich za wszelką pomoc oraz wyrozumiałość.

Część badań przeprowadzonych na potrzeby monografii została sfinansowana w ramach:

- 1) grantu badawczego DS dla młodych naukowców realizowanego od 1 listopada 2012 r. do 31 grudnia 2013 r. na Wydziale Prawa i Administracji UJ oraz
- 2) stypendium dla uczestników wydziałowych studiów doktoranckich na Wydziale Prawa i Administracji UJ z dotacji celowej na finansowanie działalności polegającej na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich na rok akademicki 2013/14.

Rozprawie doktorskiej będącej podstawą niniejszej monografii przyznano główną nagrodę w konkursie Stowarzyszenia Rzecznawców Ekonomicznych w Częstochowie na najlepsze prace magisterskie i doktorskie dotyczące funkcjonowania biegłych sądowych w polskim wymiarze sprawiedliwości w 2015 r.

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

BiegSądR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.1.2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. Nr 15, poz. 133)
EwidZabR	rozporządzenie Ministra Kultury z 30.8.2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz.U. Nr 202, poz. 2073)
fr.BiegłSąd	francuski dekret Nr 2004-1463 z 23.12.2004 r. o biegłych sądowych (fr. <i>Décret n° 2004-1463 du 23.12.2004 relatif aux experts judiciaires</i>)
fr.BiegłSądU	francuska ustawa Nr 71-498 z 29.6.1971 r. o biegłych sądowych (fr. <i>Loi n° 71-489 du 29.6.1971 relative aux experts judiciaires</i>)
fr.FałDzSzt	francuska ustawa z 9.2.1985 r. o fałszerstwach dzieł sztuki (fr. <i>Loi du 9.2.1895 sur les fraudes en matière artistique</i>); fr. Dziennik Ustaw 12e S., B. 1682, Nr 29123 ze zm.
fr.KD	francuski Kodeks dziedzictwa (fr. <i>Code du patrimoine</i>) opublikowany ordonansem Nr 2004-178 dnia 20.2.2004 r.
fr.KK	francuski Kodeks karny (fr. <i>Code Pénal</i>) opublikowany ordonansem Nr 92-683 dnia 22.7.1992 r.
fr.KPK	francuski Kodeks postępowania karnego (fr. <i>Code de procédure pénale</i>) opublikowany ordonansem Nr 58-1296 dnia 23.12.1958 r.
fr.KWłInt	Kodeks własności intelektualnej (fr. <i>Code de la Propriété Intellectuelle</i>) opublikowany ordonansem Nr 92-597 dnia 1.7.1992 r.
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 121 ze zm.)
KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze sprost. i ze zm.)
KKW	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i ze zm.)

Wykaz skrótów

KP	ustawa z 26.4.1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 ze zm.)
KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KW	ustawa z 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1094 ze zm.)
MuzeaU	ustawa z 21.11.1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 987 ze zm.)
niem.KK	niemiecki Kodeks karny (niem. <i>Strafgesetzbuch</i>) z 15.5.1871 r. (nowa publikacja: Kodeks karny z 13.11.1998 r., Bundesgesetzblatt, część I, s. 3322)
niem.KPK	niemiecki Kodeks postępowania karnego (niem. <i>Strafprozeßordnung</i>) z 1.2.1877 r. (nowa publikacja: Kodeks postępowania karnego z 7.4.1987 r., Bundesgesetzblatt 1987, część I, s. 1074 i 1319)
niem.PrAut	niemiecka ustawa z 9.9.1965 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (niem. <i>Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte</i> ; Bundesgesetzblatt 1965, s. 1273)
NZAiAU	ustawa z 14.7.1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1466)
OchrDKulU	ustawa z 15.2.1962 r. o ochronie dóbr kultury (t.j. Dz.U. z 1999 r. Nr 98, poz. 1150 ze zm.)
OrdPod	ustawy z 29.8.1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 613)
PolU	ustawa z 6.4.1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 355 ze zm.)
PostEgzAdmR	rozporządzenie Rady Ministrów z 28.2.2011 r. w sprawie rozciągnięcia stosowania przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. Nr 46, poz. 237)
PostEgzAdmU	ustawa z 17.6.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1619 ze zm.)
PrAut	ustawa z 4.2.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.)
PrWłPrzem	ustawa z 30.6.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1410)
RachU	ustawa z 29.9.1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 330 ze zm.)
RzeczoznZabR	rozporządzenie Ministra Kultury z 10.5.2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. Nr 124, poz. 1302)
SłCelnU	ustawa z 27.8.2009 r. o Służbie Celnej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 990.)

Wykaz skrótów

StrGrU	ustawa z 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1402 ze zm.)
VATU	ustawa z 11.3.2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.)
wł.KDK	włoski dekret z mocą ustawy z 6.7.2002 r. pt. Kodeks dóbr kultury i krajobrazu (wł. <i>Codice dei beni culturali e del paesaggio</i> , Nr 137/2002; Gazzetta Ufficiale z 22.1.2004 r., Nr 42 ze zm.)
wł.KK	włoski dekret królewski z 19.10.1930 r. – Kodeks karny (wł. <i>Codice penale</i> , Nr 1398/30; Gazzetta Ufficiale z 26.11.1930 r., Nr 251 ze zm.)
wł.KPK	włoski dekret Prezydenta Republiki Włoskiej z 22.8.1988 r. – Kodeks postępowania karnego (wł. <i>Codice di Procedura Penale</i> , Nr 447/88; Gazzetta Ufficiale z 24.10.1988 r., Nr 250 ze zm.)
wł.WykKPK	włoski dekret z mocą ustawy z 28.7.1989 r. pt. Przepisy wykonawcze do kodeksu postępowania karnego (wł. <i>Disposizioni di attuazione del Codice di Procedura Penale</i> , Nr 271/89; Gazzetta Ufficiale z 5.8.1989 r., Nr 182 ze zm.)
WynBieglR	rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 24.4.2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz.U. z 2013 r. poz. 508)
ZabytkiU	ustawa z 23.7.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.)
ZNKU	ustawa z 16.4.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz.U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.)

2. Inne skróty

art.	artykuł
cyt.	cytowany (-a, -e)
cz.	część
FT-IR	spektroskopia w podczerwieni (ang. <i>Fourier Transform-Infrared Spectroscopy</i>)
GC-MS	chromatografia gazowa sprzężona ze spektrometrią mas (z ang. <i>Gas Chromatography – Mass Spectrometry</i>)
HPLC	wysokosprawna chromatografia cieczowa sprzężona ze spektrometrią mas (ang. <i>High Performance Liquid Chromatography–Mass Spectrometry</i>)
ICOM	Międzynarodowa Rada Muzeów (ang. <i>International Council of Museums</i>)

Wykaz skrótów

IR	podczerwień (ang. <i>InfraRed</i>)
itp.	i tym podobny (-a, -e)
KGP	Komenda Główna Policji
LA ICP-MS	spektrometria mas ze wzbudzeniem w plazmie sprzężona indukcyjnie z ablacją laserową (ang. <i>Laser Ablation Inductively Coupled Plasma – Mass Spectrometry</i>)
LIBS	spektroskopia emisyjna ze wzbudzeniem laserowym (ang. <i>Laser Induced Breakdown Spectroscopy</i>)
lit.	litera
LLD	dolny limit wykrywalności (detekcji) (ang. <i>Lower Limit of Detection</i>)
m.in.	między innymi
MKiDN	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (aktualny minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce)
n.	następny (-a, -e)
NAA	neutronowa analiza aktywacyjna (ang. <i>Neutron Activation Analysis</i>)
NID	Narodowy Instytut Dziedzictwa (dawniej: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
NIMOZ	Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (dawniej: Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych)
np.	na przykład
Nr	numer
ORKDS	Ogólnopolska Rada Konserwatorów Dzieł Sztuki przy Zarządzie Głównym Związku Polskich Artystów Plastyków
SAP	Stowarzyszenie Antykwariuszy Polskich
SKZ	Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków
ZPAP	Związek Polskich Artystów Plastyków

3. Organy orzekające

SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
SR	Sąd Rejonowy

4. Publikatory i czasopisma

Dz.U.	Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
GW	Gazeta Wyborcza
GWroc	Gazeta Wrocławska

Kodeks SAP	Kodeks Etyki Antykwariusza i Marszanda Stowarzyszenia Antywkariuszy Polskich
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSG	Orzecznictwo Sądów Gospodarczych
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNKW	Orzecznictwo Sadu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach karnych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
PiP	Państwo i Prawo
Prok.	Prokurator
ProkPr.	Prokuratura i Prawo
PrzełPol.	Przegląd Policyjny
RMN	Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie
Rzecz.	Rzeczpospolita
WiadCeln	Wiadomości Celne
WiedziUm	Wiedza i Umiejętności
WKWL	Wiadomości Konserwatorskie Województwa Lubelskiego
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego
ZNWSUS	Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych